

Лекція 6. Експортно-імпортні операції та порядок їх укладання

План:

1. Поняття та зміст зовнішньоекономічних операцій.
2. Класифікація експортно-імпортних операцій.
3. Методи здійснення операцій: прямий та непрямий.
4. Етапи підготовки та техніка проведення переговорів.
5. Зовнішньоекономічний контракт: правова основа, структура та істотні умови.
6. Ціноутворення та фінансові умови розрахунків.
7. Базисні умови поставок (Incoterms 2010/2020).
8. Документальне забезпечення та виконання контракту.

1. Поняття та зміст зовнішньоекономічних операцій

Зовнішньоекономічна операція (ЗЕО) — це комплекс дій контрагентів різних країн, спрямованих на підготовку, укладання та виконання торгової, науково-виробничої, інвестиційної чи іншої угоди економічного характеру. У системі зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) такі операції є її структурною одиницею та обслуговують обмін матеріальними цінностями, послугами та результатами творчої діяльності.

Комерційний характер ЗЕО полягає в тому, що вони здійснюються на оплачуваній основі, а їх об'єктами виступають товари, послуги або права інтелектуальної власності (патенти, ліцензії, ноу-хау).

2. Класифікація експортно-імпортних операцій

Зовнішньоторговельні операції становлять основу міжнародного бізнесу і поділяються на кілька основних видів:

- **Експортні операції:** Діяльність, пов'язана з продажем та вивезенням товарів за кордон для передачі їх у власність іноземного контрагента.
- **Імпортні операції:** Закупівля та ввезення іноземних товарів для їх подальшої реалізації на внутрішньому ринку або виробничого споживання.

- **Реекспорт:** Продаж та вивезення раніше ввезеного товару, який не піддавався в країні жодній переробці. Товари мають вивозитися не пізніше ніж через один рік (або два роки згідно з певними нормами) з дня ввезення.

- **Реімпорт:** Ввезення раніше вивезених за кордон вітчизняних товарів, які не піддавалися там переробці (наприклад, повернення забракованого товару).

Здійснення цих операцій обов'язково передбачає **перетин митного кордону** та виконання митних процедур.

3. Методи здійснення операцій: прямий та непрямий

Підприємства можуть виходити на зовнішні ринки двома шляхами:

1. **Прямий метод (Direct):** Встановлення безпосередніх контактів між виробником і кінцевим споживачем. Це дозволяє краще вивчати ринок і швидше реагувати на зміни попиту, але вимагає значних витрат на утримання власного експортного апарату. Прямий метод характерний для торгівлі складним обладнанням та сировиною за довгостроковими контрактами.

2. **Непрямий метод (Agency):** Використання посередників (брокерів, дилерів, комісіонерів). Перевагою є економія на витратах із просування продукції та доступ до вже існуючої збутової мережі посередника.

4. Етапи підготовки та техніка проведення переговорів

Укладання контракту складається з таких послідовних кроків:

- **Вибір ринку та партнера:** Аналіз політичної стабільності, місткості ринку та платоспроможності контрагента.

- **Встановлення контакту:** Висунення **офerti** (пропозиції) або направлення запиту.

- *Тверда оферта* — пропозиція одному покупцю на певний термін; продавець не може пропонувати товар іншим, поки триває цей термін.

- *Вільна оферта* — пропозиція багатьом потенційним покупцям одночасно.

- **Переговори:** Трактація угоди, де обговорюються ціна, умови поставки та платежу.

- *Рекомендації для переговорів:* Чітко уявляти мету, уникати поспішності, залучати юристів та готувати проект договору самостійно.

5. Зовнішньоекономічний контракт: структура та істотні умови

Зовнішньоекономічний контракт — це матеріально оформлена угода, спрямована на встановлення прав та обов'язків між контрагентами з різних країн. В Україні контракт укладається у **письмовій формі** (простій або електронній).

Істотні умови контракту:

1. **Преамбула:** Повні назви сторін, країни реєстрації та повноваження осіб.
2. **Предмет контракту:** Найменування, марка та технічні характеристики товару.
3. **Кількість та якість:** Визначення одиниць виміру та способів перевірки якості (за стандартом, специфікацією, зразком).
4. **Базисні умови поставки:** Посилання на правила Incoterms.
5. **Ціна та загальна вартість:** Валюта ціни, ціна за одиницю та сума договору.
6. **Умови платежів:** Терміни, спосіб (аванс, кредит) та форма розрахунків.
7. **Форс-мажор:** Обставини непереборної сили (війни, стихійні лиха), що звільняють від відповідальності.
8. **Санкції та рекламації:** Штрафи за затримку поставок або оплати.

6. Ціноутворення та фінансові умови розрахунків

Основою для встановлення ціни є **світові ціни** — ціни великих угод у світових торгових центрах.

За способом фіксації ціни бувають:

- **Тверда:** Не змінюється протягом дії контракту.
- **Рухома:** Може бути переглянута, якщо ринкова ціна зміниться на момент поставки (застереження про межі відхилення 2-5%).
- **Ковзаюча (змінна):** Розраховується за формулою, враховуючи зміну витрат виробництва (сировина, праця) за тривалий час виготовлення.

Форми міжнародних розрахунків:

- **Акредитив:** Грошове зобов'язання банку здійснити платіж проти подання документів (найбільш надійно для експортера).

- **Інкасо:** Банк отримує кошти від платника і передає їх експортеру (ризик для експортера, бо товар відвантажується до оплати).
- **Банківський переказ:** Доручення клієнта банку перерахувати кошти.

7. Базисні умови поставок (Incoterms 2010/2020)

Правила Incoterms визначають момент переходу ризиків та розподіл транспортних витрат.

Основні групи:

- **Група E (EXW):** Продавець надає товар на своєму складі. Покупець несе всі витрати.
- **Група F (FCA, FOB, FAS):** Продавець доставляє товар до перевізника або на борт судна; основний фрахт оплачує покупець.
- **Група C (CIF, CIP, CFR, CPT):** Продавець оплачує фрахт, але ризик переходить у момент передачі перевізнику.
- **Група D (DDP, DAP, DPU):** Продавець несе всі ризики та витрати до моменту доставки товару покупцю у країну призначення.

8. Документальне забезпечення та виконання контракту

Виконання контракту підтверджується пакетом документів:

- **Комерційні:** Рахунок-фактура (**Invoice**), пакувальний лист.
- **Транспортні:** Коносамент (**Bill of Lading**), накладні **CMR** (авто), **Air Waybill** (авіа), **Rail Waybill** (залізниця).
- **Митні:** Вантажна митна декларація (**ВМД**), сертифікат походження (наприклад, форма **СТ-1** для СНД або **EUR.1** для ЄС).

Митне оформлення в Україні здійснюється через систему "**Єдиного вікна**", що дозволяє подавати документи в електронному вигляді один раз для всіх контролюючих служб. Завершується воно проставленням штампа "Під митним контролем" у МД.